

Dues intervencions de reflexió sobre el servei públic de la policia

La funció policial d'acord amb el model d'Estat

JOSEP M. SOLSONA I SANCHO

Director de l'Institut de Drets Humans de Catalunya

31

La funció de la policia cal emmarcar-la en el model d'Estat. No podem equiparar la policia d'un Estat dictatorial o la d'un Estat de dret.

1. LA POLICIA EN UN ESTAT DICTATORIAL

Es pot establir que en un Estat amb absència de llibertats, la policia té per missió la perpetuació del model d'Estat i la garantia dels drets de les classes dominants, fent observar la llei i l'ordre.

Per al compliment dels seus objectius no hi ha límits a la seva actuació, ja que hi ha un bé més alt a mantenir, que és la llei (el sistema), i interessos a salvaguardar.

Són funcions d'aquest model policial sobretot el control de la població, que ningú no transgredeixi o conspirei contra el sistema.

Recordem aquí el paper de la BPS davant del franquisme, com a eix vertebrador de la lluita contra el règim anterior, la DINA a Xile, o qualsevol altre règim similar.

Les seves funcions són repressores, de control i de dissuasió. Han de generar por, per tant, han de mantenir la impunitat en la seva actuació. La discrecionalitat o l'arbitrarietat són fonamentals per a la dissuasió i, sobretot, la manca de control judicial efectiu i la tortura són eines imprescindibles per provocar la por suficient, per a què la dissuasió sigui efectiva.

Els seus únics límits són la pressió que pugui rebre de la comunitat internacional. Malgrat tot, ningú no pot presentar-se davant de la comunitat internacional com a violador dels drets fonamentals.

2. L'ESTAT DEMOCRÀTIC I SOCIAL DE DRET

És l'altre model d'Estat, en el qual la sobirania rau en les persones, en el poble, i és el poble el destinatari de les lleis de les quals ell mateix es dota, basat en la separació de poders: l'executiu, el legislatiu i el judicial, per a què cadascun d'ells exerceixi el control i posi els límits dels altres poders.

Per tant, la primera funció de la policia en aquest model d'Estat serà la d'observar i fer observar la llei, per a què els ciutadans puguin gaudir dels seus drets.

És la policia, al servei dels ciutadans, garant dels seus drets i llibertats.

Per això se la dota del monopoli de la violència, per a què —si cal i si estan en risc altres drets i llibertats— en faci ús, de manera proporcionada, en exercici de la seva funció protectora.

La policia sempre es mou en una mateixa balança, en un costat de la qual ha de posar el bé i el dret a protegir i en l'altre la seva actuació, que va en contra o impedeix l'exercici d'un altre dret (dret de llibertat de moviments...).

2.1 Activitat sotmesa a control i bon ús dels mitjans

La policia ha de generar confiança al conjunt de la població. Mai por. Quan això no és així és perquè s'allunya del seu paper protector i s'acosta al model repressor.

Hi ha uns drets inalienables a la persona que mai no poden ser violats en l'actuació judicial.

Ningú no ha de ser sotmès a un tracte cruel, inhumà o degradant.

És a dir que la policia democràtica de cap de les maneres no pot practicar la tortura com a element investigador o inculpador.

Hem de tenir clar que la funció de la policia és el compliment de la protecció dels drets fonamentals de què es doten els ciutadans en un Estat de dret.

Un dels primers drets a respectar ha de ser el de la pròpia dignitat que té tota persona i, per tant, la prohibició de pràctiques que hi són contràries, com són els tractes inhumans o degradants.

La violació d'aquests drets enforteix els enemics de la democràcia. Recordem els casos de Lasa i Zabala. La violació dels drets fonamentals, a part d'aberrant i estar prohibida, està radicalment en contra de la mateixa essència de la funció policial.

2.2 La col·laboració ciutadana com a eina de lluita contra la delinqüència

La policia ha d'actuar *en* i *amb* la societat. Per això, com a servidors públics han d'estar immersos en el teixit social. No com a element de control, sinó com a part integrant.

L'activitat policial només pot ser efectiva si compta amb la col·laboració i el suport de la ciutadania: origen i destí de la seva activitat.

Una policia aïllada de la societat que serveix mai no podrà ser efectiva. Mai no s'ha d'oblidar que la policia persegueix el delicte per a salvaguardar els drets inalienables de les persones que formen la societat a la qual serveixen.

Per tant, un model repressor que no vagi acompanyat d'una implicació amb la societat que serveix resulta un model de policia autoritària, on l'objecte de la seva actuació és la llei o la norma per si mateixa i no la societat a la qual es deu.

Per això entenem que un dels trets fonamentals que ha de diferenciar una policia democràtica és l'existència d'un model de policia de proximitat.

Ha de ser compatible l'alta qualificació de la policia amb el desenvolupament d'una acció pròxima al ciutadà, amb coneixement proper dels seus problemes immediats.

La missió de la policia és generar seguretat i un clima òptim de convivència. Això s'aconsegueix amb l'aplicació de polítiques de prevenció del delicte i d'educació cívica, circumstàncies que només poden desenvolupar-se en un context de reconeixement i prestigi per la seva implicació social.

En aquest sentit, l'article 26 de la Carta europea de salvaguarda dels drets humans a la ciutat¹ recull la creació de cossos policials d'agents de seguretat i convivència com un dels mecanismes de garantia dels drets humans de proximitat.

Els drets humans ja no pertanyen només a una esfera on l'única obligació del seu compliment és l'Estat, sinó que recau en els ens locals, com a institucions més pròximes als ciutadans. Per tant, també allò que fa referència a la seguretat i, sobretot, a la prevenció, ha de recaure en els ens locals.

No n'hi ha prou, però, amb l'existència d'una policia preventiva de conflictes. La totalitat de l'actuació pública ha d'anar encaminada cap a aquestes polítiques de prevenció.

Malament pot actuar una policia si en la societat que serveix hi ha notòries injustícies socials, si no hi ha possibilitat d'integració d'importants col·lectius al món laboral o no hi ha una política urbanística que elimini o no permeti la creació de guetos marcats per l'exclusió.

La policia per si mateixa no pot fer res contra aquests elements que queden al marge de les seves competències.

L'existència de persones excloses a la societat és, però, l'expressió d'una manca d'assumpció dels reptes d'una democràcia social i de dret, que tingui com a primer valor les persones i, per tant, la seva política ha d'anar emmarcada en l'assoliment que tots els ciutadans tinguin garantits els seus drets inalienables: dret a la vida, dret al treball, a l'habitatge, a l'ensenyament, a la sanitat...

1. Signada per més de setanta municipis a la ciutat de Saint Denis (França) el 18 de maig de 2000.

3. ELS NOUS REPTES DE LA POLÍTICA DEMOCRÀTICA

En els darrers cinc anys, hem viscut la irrupció d'una important —diria imparabile— onada d'immigració, que ha fet canviar i canviarà en el futur els paràmetres de l'actuació policial.

Barris sencers estan creixent per moments i són ocupats per treballadors provinents d'un mateix o altres països, amb altres cultures i valors. Això ha suscitat i suscita recels en la comunitat d'acollida, que veu l'altre com un estrany i, com tot el que es desconeix, fa por i, per tant, genera també sentiments racistes i xenòfobs.

Aquest procés ha passat tan ràpidament que ni tan sols s'ha pogut preparar amb anticipació, sinó que s'han hagut d'improvisar polítiques d'integració sobre la marxa.

La policia és també garant dels drets d'aquests ciutadans. No és funció de la policia legislar sobre immigració, però sí que ho és garantir els seus drets, tinguin o no tinguin papers, ja que encara que no tinguin la documentació, també són subjectes de dret, tal com ha repetit diverses vegades el Tribunal Europeu de Drets Humans del Consell d'Europa.

D'acord amb el Conveni europeu de drets humans, qualsevol persona que estigui en qualsevol dels països signataris (encara que no hi resideixi) n'és subjecte d'empara.

Cal recordar que el Conveni europeu és una norma de caràcter supranacional i, per tant, d'obligat compliment pels Estats membres, fins i tot per damunt de la seva pròpia Constitució.

Per tant, una de les funcions de la policia d'avui és la lluita contra el racisme i la xenofòbia i fer respectar els drets dels treballadors immigrants.

Però no n'hi ha prou, amb això. Vivim, cada cop més, en una societat complexa. Els valors tradicionals propis de la nostra cultura secular es veuen contraposats a uns altres de difícil comprensió. Pensem en el poder de les religions davant del fet cultural. Fenòmens com l'ablació de clítoris, l'arraconament de la dona en la vida social o el càstig corporal són assumits per altres cultures, mentre són refusats en la nostra.

Quin ha de ser el paper de l'actuació policial en aquests casos?

Evidentment, el límit el marca el dret penal i la violació dels drets humans. Els drets humans tenen un caràcter universal i intercultural. No pot haver-hi uns drets interpretables d'una manera en una cultura i d'una manera diferent en una altra cultura. La dignitat de la persona és el primer i únic dret del que neixen els altres.

Per a l'actuació policial ens calen, doncs, policies conscienciats dels drets humans, implicats en la societat i coneixedors dels valors culturals de les diferents tradicions i formes de vida que componen el mosaic de la societat.

Això només es pot aconseguir amb la participació conjunta del món associatiu i la policia, que teixeixi una xarxa, amb agents culturals que puguin vehicular els valors d'un i altre entorn cultural, per tal de propiciar el respecte a la diversitat i, a la vegada, el respecte als drets fonamentals.